

LA MORT DE JACINT VERDAGUER VISTA PER JOSEP CARNER I JAUME BOFILL I MATES DES DE LA CONGREGACIÓ MARIANA DELS JESUÏTES DE BARCELONA

Jaume AULET

A hores d'ara no tenim encara un estudi a fons de les reaccions que provoca la mort de Verdaguer el 1902 entre els diversos sectors intel·lectuals i literaris.¹ I la veritat és que un treball d'aquestes característiques seria molt interessant per advertir les diferents utilitzacions que es fan de la figura del poeta desaparegut. Aquesta comunicació vol ser una modesta aportació a aquest estudi. Es tracta de veure una d'aquestes reaccions: la que es produeix a la Congregació Mariana dels jesuïtes de Barcelona, i més concretament a la seva Acadèmia de la Llengua Catalana.

En aquell moment la congregació barcelonina era un nucli important de formació religiosa, moral i intel·lectual de la joventut catòlica de tradició familiar conservadora. La influència i el mestratge que exerceix és molt gran.² Pensem que durant el curs 1902-1903 —que és el que ens ocupa— el nombre d'afiliats era de 1492, 848 dels quals prenen part activa en les activitats setmanals de les diverses seccions i acadèmies. És una quantitat de gent, certament, prou respectable.³ Tots els congregants es repartien obligatòriament entre les diferents acadèmies d'acord amb els estudis escollits. N'hi havia també algunes de caràcter voluntari, la més important de les quals era l'Acadèmia de la Llengua Catalana, que tenia com a finalitat bàsica «que tots los fills de terra catalana que tenim la glòria de pertànyer a aquesta congregació ens aplaguem en sessions particulars per a estudiar la llengua e història de nostra pàtria (per desgràcia avuy tan olvidades)».⁴

1. Vegeu les referències únicament laterals de Josep Pereña a *Els darrers dies de la vida de Jacint Verdaguer*, Barcelona: Barcino, 1955; i d'Isidor Cònsul a *Jacint Verdaguer. Història, crítica i poesia*, Sant Boi de Llobregat: Edicions del Mall, 1986.

2. Per a una visió més àmplia del paper de l'entitat en aquell moment vegeu Jaume AULET, *Jaume Bofill i Mates i la Congregació Mariana dels jesuïtes de Barcelona*, dins *Estudis de literatura catalana en honor de Josep Romeu i Figueras* (volum I), Montserrat: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986, p. 27-66.

3. Són les dades que es publiquen en l'anuari de l'any 1903, que fa balanç de les activitats de 1902 (*Congregación de Nuestra Señora Señora canónicamente erigida con el título de la Inmaculada Virgen María y San Luis Gonzaga en la iglesia del Sagrado Corazón de Jesús de Barcelona para alumnos de la Universidad Literaria y escuelas especiales y jóvenes de carrera, industriales y del comercio. Año de 1903*, Barcelona: Tipografía Católica, 1903).

4. Segons el resum que el secretari Joan Muntañola redacta de la intervenció d'Antoni M. de Orovio —un dels inspiradors— en l'acta de la sessió fundacional, celebrada el 2 de febrer

Però l'interès de les reaccions a la Congregació arran de la mort de Verdaguer no és tant per la importància i la influència de l'entitat en la societat de l'època sinó pel fet que entre els militants actius trobem bona part dels joves que de mica en mica aniran formant el grup que, liderat per Josep Carner, acabarà convertint-se en un dels centres neuràlgics del Noucentisme.⁵ Això ens permet conèixer i interpretar la posició respecte a Verdaguer dels membres d'aquest grup, amb especial atenció als seus dos components més actius: Josep Carner i Jaume Bofill i Mates.⁶ Les seves opinions són fonamentals no només per entendre la influència real de Verdaguer entre aquests joves en un moment de mitificació de la seva figura arran de la mort recent, sinó també per conèixer el procés de formació del grup quan encara no existeixen unes directrius comunes clares.

Es podria estudiar també la reacció d'aquesta mateixa gent fora de la Congregació. Per exemple, la participació en el número d'homenatge a Verdaguer que l'estiu de 1902 publica la revista *Montserrat*, el butlletí de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat. Carner hi edita un breu poema sense títol sobre les virtuts del Poeta, amb majúscula. En el context del monogràfic on apareix, cal llegir-lo com un elogi a les virtuts de l'homenatjat, en el seu traspàs de la terra al cel:

De dies i nits
camina el Poeta;

enmig dels mestral
i de les tempestes.

De verger en verger
passa per la terra;

i puja pel cel
d'estrella en estrella.

De dies i nits
camina el Poeta.

No sap el camí
i el guia una Cega.

de 1891. Sobre aquesta Acadèmia vegeu AULET, art. cit., p. 54-55. El curs 1902-1903 la secció tenia trenta membres en actiu.

5. Els membres del grup que en aquests anys coincideixen a la Congregació i a l'Acadèmia són, a més de Carner i Bofill, Emili Vallès, Rafael Masó i Joan Alzina i Melis. Vegeu Jaume AULET, *Josep Carner i els orígens del noucentisme*, Barcelona: Curial/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992.

6. En la bibliografia trobem altres referències a la influència de Verdaguer entre els futurs noucentistes. Vegeu Isidor CÒNSUL, *Jacint Verdaguer. Història, crítica i poesia*, op. cit., i especialment Narcís GAROLERA *Verdaguer i els joves noucentistes. Uns textos i algunes precisions*, dins DDAA, *Homenatge a Antoni Comas. Miscel·lània in memoriam*, Barcelona: Universitat de Barcelona, 1985, p. 151-165. En cap cas, però, no es fa menció a la participació en les sessions de la Congregació Mariana.

Bofill hi inclou un text més jocflorallesc, de lloança ditiràmica, que comença:

Glòria al poeta! Entre els clams d'un poble,
coronat de llorer son ample front,
en sa destra la Creu que als bons acobla
i a l'esquerra el llaüt, passà pel món. (vs. 1-4)⁷

Són més interessants, però —i no només per desconegudes—, les intervencions en els debats de la Congregació. Ens ofereixen una imatge més real i completa de la lectura que fan de Verdager, cosa que ens permet afinar una mica millor a l'hora de treure conclusions. Les fonts documentals per a l'anàlisi són els anuaris d'activitats que es publiquen regularment i, especialment, els llibres d'actes de l'Acadèmia.⁸ Això significa que la informació que oferim ens arriba mediatitzada pel secretari de torn, que era qui s'ocupava de resumir el contingut de les sessions. Durant el curs 1902-1903 el càrrec fou exercit per Joan Vallès i Pujals —un altre dels futurs protagonistes de la vida pública catalana, també format a la Congregació— i les seves actes són força detallades i perfectament fiables.

La primera sessió del curs 1902-1903 és la del dia 8 d'octubre. Benet de Pomés, que en aquells moments és el president de l'Acadèmia, fa una presentació de les activitats previstes, les quals, d'acord amb les anotacions del secretari, «deuen continuar essent lo que foren en los cursos anteriors, és a dir, discussions amigables y familiars sobre opinions o treballs dels mateixos acadèmichs, lo qual interesa e instrueix més que no pas la lectura de treballs d'altres autors.»⁹ S'especifica, però, que «com a treball extraordinari per al present curs proposa l'estudi de la personalitat literària de Mossèn Cinto Verdager per a lo qual podria dividir-se en diferents aspectes o punts de vista com són los de poeta èpich, lírich, prosista, estilista, imitador dels antichs clàssichs y restaurador del llenguatge català».

El fet cert és que de les catorze sessions del curs que tenim documentades se'n dediquen nou a l'anàlisi de l'obra de Jacint Verdager, totes elles centrades en dues dissertacions que provoquen un fort debat: una lectura de *Canigó* a càrrec de Jaume Bofill i una conferència de Josep Carner titulada *Lloch secundari qu'ocupa Mossèn Cinto entre ls poetes catalans*.¹⁰ Bofill estructura la seva exposició en tres apartats:

7. «Montserrat», núm. 30 (juny-juliol 1902). El text de Carner es publica a la pàgina 106 i el de Bofill a la 88. Sobre aquesta qüestió vegeu Jaume AULET, «Josep Carner i la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat (1899-1906). Una primera aproximació», *Faig*, Manresa, núm. 23-24 (maig 1985), p. 57-74.

8. Agraïco de tot cor la col·laboració del pare Joan Martí i Tusquets que, ja fa uns quants anys, em va facilitar l'accés a la documentació.

9. La transcripció dels textos de les actes reproduceix fidelment l'original. Només queden normalitzats els accents o dièresis i es regularitza la puntuació en aquells moments de major discrepància respecte a les normes actuals. Pel que fa a l'apòstrof, se substitueixen per punt volat aquells que no coincideixen amb la normativa i es mantenen els altres. Se separen també les aglutinacions encara que sigui afegint apòstrofs o guionets.

10. La intervenció de Jaume Bofill i Mates s'allarga durant els dies 15, 22 i 29 d'octubre de 1902. La discussió que provoca comença el mateix dia 29 i continua en la sessió del 26 de novembre. El text de la dissertació no és dels que es conserven a l'arxiu particular del poeta,

l'estudi de l'obra en general, l'anàlisi dels personatges i la presentació de cada cant en particular. Les actes del secretari només ofereixen informació dels dos primers d'aquests apartats.¹¹ El dissertant comença fent un elogi del llibre, el qual «junt ab los *Idilis* y *cants místichs* marca, a son juhi, l'apogeu de l'immortal poeta». En destaca tres elements: l'originalitat, la varietat de metres i l'«interès nacional» com a «obra verament catalana». Tot i així, considera que el poema no acaba de funcionar com a peça de caràcter èpic. Hi troba a faltar unitat entre els cants, acció humana («lo esencial és lo paisatge y les figures són accesoris o complementàries») i, sobretot, un heroi típic d'epopeia, «puig si bé sembla que vol ésser-ho en Gentil, aquesta figura és de les més esfumades y sens caràcter que hi han en la obra.»

La lectura de *Canigó* que es proposa és extremadament moralista. Tant, que no en té prou destacant el contingut apologètic del text —«lo triomf de la Creu sobre'l paganism»—, sinó que centra bona part del discurs en algunes desviacions de Verdaguer respecte a l'ortodòxia catòlica més estricta. En aquest sentit, Bofill considera poc encertada la barreja que l'autor fa d'elements cristians i pagans «puig en boca de les fades hi posa el nom de Déu», la qual cosa va en contra del segon dels manaments de la llei divina. Així mateix, assenyala la injustícia que, des d'una òptica estrictament moral es comet amb personatges com Guifre i Gentil, «puig l'acció d'aquell [Guifre] és justificable e inconscient, tractant-lo per lo tant ab massa de rigor y en cambi l'amor del segon [Gentil] és molt censurable, no essent justa la predilecció qu'envers ell sent». Ras i curt: l'homicidi que Guifre comet queda moralment justificat perquè l'actitud de Gentil és del tot reproable, mentre que qui acaba enduent-se les simpaties del poeta és aquest darrer i no pas el comte. Són petites ensopegades de Verdaguer que van en demèrit de la qualitat literària de la peça. I és que per a Bofill els valors morals són indissociables dels literaris i no poden entendre's els uns al marge dels altres.

Respecte a l'anàlisi dels personatges, els criteris continuen essent els mateixos. Per això «lo més important és Tallaferro. En ell hi predominan d'un modo admirable l'amor de pare y el geni de guerrier; totes les paraules que M. Cinto posa en boca d'ell són molt justes y encertades; totes ses accions, fins sa mort, són pròpies d'ell». Els altres personatges, en canvi, no surten tan ben parats: Griselda «senyoreja massa per ser pastora»; el comte Guifre, després del crim, «decau d'un modo lamentable» perquè —no ho oblidem— acaba abandonant l'esposa, la qual cosa és sempre censurable; la figura de l'abat Oliba «li troba en Bofill com a ficada per força ab l'a-fany de fer-hi sortir a la Iglésia»; i «Gentil i Flordeneu volen ser los primers personatges y no ho són. Lo primer, per ser guerrier, és massa feble essent la causa de sa ruïna de lo més futil i baladí. En quant a Flordeneu és una llàstima que sigui una fada puig hauria valgut més qu'hagués continuat essent Griselda».¹²

actualment dipositat a la Biblioteca de Catalunya. La conferència de Carner ocupa les sessions dels dies 28 de gener i 4 de febrer de 1903. La corresponent discussió comença el mateix 4 de febrer i s'allarga durant els dies 11 i 18 de febrer i 4 de març.

11. L'únic que sabem de la tercera part és que «en Bofill passa a estudiar cada un dels cants del *Canigó* fent notar les bel·leses i imperfeccions que a son judici contenen».

12. El dissertant dona també la seva opinió respecte a qüestions estilístiques: «En quant a la forma se nota en tota la obra, però sobretot en certs passatges, una gran sobrietat; hi han descripcions hermoses y comparacions justíssimes al costat de contra[st]s molt encertats, lo qual, junt ab la fluïdes dels versos, qu'en concepte d'en Bofill són millors qu'els de *La Atlàntida*,

En conjunt, doncs, Bofill proposa una lectura monolítica de caràcter moralista a partir de la qual es distancia força de Verdaguer en un moment en què el que tocava era més aviat enaltir-lo. Els seus arguments són un bon símptoma de quins són els orígens ideològics del poeta de *La muntanya d'ametistes*. L'ortodòxia de Bofill es tan implacable que, en el debat posterior, els seus companys d'Acadèmia li criden l'atenció. Quasi tots els que intervenen consideren que el dissertant s'ha centrat massa en els defectes de l'obra i n'ha deixat de banda les virtuts, que són moltes i van remarcant-les. Xavier Aragó fins i tot li retreu que «s'hagi valgut algun colp del ridícol al criticar a M. Cinto. Lo fer riurer criticant una obra, diu, és arma de mala lley». També és cert que pràcticament tots els que intervenen coincideixen en un dels arguments centrals de Bofill: l'excessiu protagonisme de les fades i, per tant, del paganisme. Per a Joan Alzina i Melis, per exemple, «M. Cinto no logrà son objecte puig volguent ponderar l'exaltament de la Santa Creu sobre'l paganisme, les fades que simbolísan a aquest arriban a fer-se simpàtiques i estimables». ¹³ En aquesta mateixa línia, val la pena fer notar els arguments que utilitza Joan Aragó: «L'únic defecte que troba en el *Canigó* és que, volent M. Cinto simbolisar per medi de les fades a la superstició y al paganisme, devia pintar-les més voluptuoses y paganes de lo que ho fa». Senyal que, amb uns principis morals ben assumits, la voluptuositat no és una incitació a la temptació sinó, contràriament, una marca de distanciament i antipatia. Val a dir que, en la seva intervenció, Joan Aragó fa també una defensa de Verdaguer i rebut diverses de les tesis del dissertant.

No és casualitat que qui surti en defensa de Bofill davant de les crítiques que rep sigui Benet de Pomés, un dels congregants més actius, més fidels a l'ortodòxia catòlica conservadora i principal home de confiança de la cúpula dirigent jesuïta: ¹⁴ «Lo president Sr. Pomés defensa a n'en Bofill (...) y diu que n Bofill partint de la base de que se tractaba d'una obra reconeguda per tothom com a mestra ne féu constar sols los defectes. Confirma lo dit per aquell de que Gentil és un personatge inconsistent y de poch relleu. ¹⁵ Després passa a contestar y rebàter algunes de les observacions fetes pels qu'han pres part en la discussió». La intervenció de Pomés, que clou el debat, ha d'entendre's doncs com a mostra d'aquiescència de la cúpula envers les tesis de Bofill.

fan qu-el *Canigó*s llegeixi ab gran delectament. Com a defectes de forma hi troba algunes comparacions massa repetides; massa digresions y massa llargues; que cau en lo gongorisme y per fi que deuria haver-hi més força plàstica, o sia, més cops de relleu.» Val la pena fer notar l'acusació de gongorisme. Senyal que la complaença en la forma també pot ser moralment reprovable.

13. Val a dir també que Alzina «contra lo dit per en Bofill troba molt millor a *La Atlàntida* que al *Canigó*».

14. Ell era —recordem-ho— el president de l'Acadèmia en aquell moment. També va ser un dels responsables del canvi de nom de la secció, la qual, precisament el 1902 durant la presidència de Pomés, passa de dir-se Acadèmia Catalanista a Acadèmia de la Llengua Catalana «a fi d'evitar males interpretacions». L'expressió és extreta de l'acta del secretari.

15. Aquest ha estat un dels temes estrella del debat. La majoria dels que intervenen valoren més que no Bofill el protagonisme heroic de Gentil. Josep Aragó, per exemple, fa «una defensa del personatge Gentil, el qui creu, contra lo dit per aquell, qu'és un veritable heroi català». Així mateix Josep Bertran «opina que si bé és veritat, com digué en Bofill, qu'en Gentil surt poch en lo poema, no obstant son esperit se respira en ell constantment».

Josep Carner ofereix una imatge de Verdaguer completament diferent a la que havia exposat el seu amic. En les seves paraules hi ha, sens dubte, una voluntat provocadora —només cal veure el títol que tria per a la dissertació—, cosa que el duu a estirar els arguments fins al límit. És ben cert, però, que, al marge de provocacions, el que Carner formula és la voluntat de distanciament respecte a una poesia que, ja iniciat el nou segle, no pot ser considerada moderna. Els seus arguments són més literaris i s'ajusten ja d'una manera prou clara a la idea de modernitat que ens durà fins al Carner noucentista. No és estrany que es queixi de la inexistència d'una crítica literària com cal.¹⁶ En el fons l'està reivindicant i, implícitament, està posant en qüestió el fonament moral dels mètodes dels seus companys i la manca d'una lectura mínimament seriosa i aprofundida de l'obra de Verdaguer.

Segons Carner, les condicions eren les favorables perquè Verdaguer hagués pogut ser un gran poeta: «Diu que si algú havia d'esser poeta, era M. Cinto; ell posseïa un gran talent poètic; ell fou aclamat pel poble desde sos comensaments com al verdader poeta montanyench que s'esperaba; ell adquirí una cultura literària extraordinària gràcies a sos protectors; ell, en fi, viatjà molt». En canvi, a l'hora de la veritat no sap aprofitar aquestes condicions i acaba creant una obra plena de defectes, la qual cosa és ben palpable en tres dels seus llibres principals: «*L'Atlàntida* és de forma bastant fluixa y pesada; los *Idilis y cants místichs* no's poden posar al costat de les paràfrasis de St. Joan de la Creu y M. Cinto s'inspirà per algun d'ells en poetes castellans de la decadència; en lo *Canigó* s'hi nota l'influx de la retòrica, havent-hi metres de totes classes y havent-hi caigudes molt lamentables».¹⁷ En definitiva, «M. Cinto no s'aprofità de la cultura que tenia, essent ses poesies antiquades». A continuació Carner estableix la comparació amb quatre poetes que ell considera superiors a Verdaguer: Àngel Guimerà, Joan Maragall, Miquel Costa i Llobera i Anicet de Pagès i de Puig. I això que a aquests quatre autors la conjuntura no els és tan favorable: «Comparant-lo ab los altres poetes mentats, diu que ell [Verdaguer] sols visqué de poesia y aquells, en cambi, tenen que compartir la poesia ab altres ocupacions. En Guimerà és dramaturch y polítich; en Maragall, periodista y pensador; en Costa, predicador; y en Pagès esmersa sa vida en la formació del gran diccionari castellà». Fixem-nos que des de ben aviat, i sense entrar ara en la validesa dels arguments que utilitza, Carner posa sobre la taula una qüestió bàsica de la seva concepció literària: la professionalització.¹⁸ Val la pena observar detalladament en quins termes s'estableix la comparació:

En Pagès, fixant-se en Lord Byron y fent un consciensut estudi de la Bíblia, fou lo més clàssich (Ex: *Resignació*, *A una dona*, *L'ànima en pena*, etc.). Igual conrehua lo gènere amorós, qu-el re-

16. «Comensa fent notar la falta que hi ha en nostra Pàtria de una obra de crítica de literatura, com falta una verdadera història de Catalunya».

17. «Altre defecte de M. Cinto» —afegeix l'acta del secretari— «era lo prestar-se a fer poesies de circumstàncies o d'actualitat».

18. La conferència coincideix cronològicament amb un dels textos sobre el tema més significatius del Carner d'aquest temps: [Josep CARNER], «Actualitats. L'art y el diner», *Catalunya*, núm. 1 (15-I-1903), p. 34.

l·ligiós, qu'el popular; és un robustíssim coneixedor del llenguatge català y és més cult de forma y més inspirat que M. Cinto.

En Guimerà aixís qu'aparegué se colocà en la primera línia; és molt conegut y alabat a l'extranger; son tomo de poesies és el més sòlit de la literatura catalana.

M. Costa i Llobera és lo més clàssich (Ex. *Lo pi de Formentor y La deixa del geni grech*). Lo vers de M. Costa és lo més sonor y pulit que hi ha.

En Maragall, en fi, és lo poeta modern. Concreta molt los sentiments y los fa sentir als altres tal com ell los ha sentit.

El públic, però, enlluernat per la figura de Verdaguer, especialment arran de la seva mort, és incapaç d'adonar-se d'aquestes diferències i de col·locar cada peça al lloc que es mereix. Implícitament, doncs, el ponent torna a reclamar una crítica literària qualificada: «Tots aquests poetes, acaba dient en Carner, són superiors a M. Cinto, però no seran proclamats tals fins d'aquí alguna centúria. La figura de M. Cinto s'ha exagerat perquè lo poble se deixà enlluernar per l'extraordinari espectacle qu'oferí son enterro.» La tria d'autors per a la comparació pot semblar poc justificada,¹⁹ però és significativa. I no només per la menysvaloració de Verdaguer sinó especialment per les consideracions que fa sobre Costa i Llobera i sobre Maragall. En el primer cas se'n destaca el component classicista; en el segon la relació que s'estableix entre modernitat i concreció de sentiments —poesia sintètica, en definitiva—, una relació per a la qual Maragall, tot i les evidents distàncies respecte al Carner de l'època, marca una fita en la història de la poesia catalana. I és que, en el fons, en el context de 1903, l'ansia de modernitat és indestruïble del modernisme.

Al llarg de la sessió Carner acaba de perfilar tres aspectes de la seva anàlisi de la poesia verdagueriana. El primer, el llenguatge: «Parlant del llenguatge d'aquest diu que quan precisaba més tirar-se cap el francès, ell se tirà al castellà». L'argument no el tenim exemplificat, però queda clar quin és el punt de mira que Carner considera adequat i, en definitiva, quines són les seves principals fonts poètiques. En segon lloc, els models literaris: «Com a psicòlech, M. Cinto no's distingí en gran manera; se quedà sent un romàntich qu'imitaba a Lamartine sens atrevir-se a remontar-se fins a Sakspeare [sic] y Goethe com si's considerés impotent davant d'aquells grans psicòlechs». D'alguna forma Carner està diferenciant entre uns punts de referència conjunturals i uns altres de clàssics, que són els bons, sempre des d'una perspectiva estrictament literària. El tercer aspecte que Carner remarca és el vessant patriòtic de la poesia verdagueriana: «Aixís com tots los poetes catalans s'han sentit portats a cantar a la Pàtria sens recels ni temensas, M. Cinto, per

19. Carner mai no l'expressarà per escrit. Almenys d'una manera tan contundent. En dates properes, l'única comparació que estableix la trobem en la sèrie d'articles sobre valoració i història de la poesia catalana que inicia el 1904 i que culminen el 1908 en el conegut text de la revista *Empori* (Josep CARNER, «De l'acció dels poetes a Catalunya», *Empori*, núm. 9, març 1908, p. 88-91; núm. 10, abril 1908, p. 122-125; núm. 12, juny 1908, p. 202-206). Carner situa Maragall i Costa i Llobera en el període que qualifica de «normal, civil i ideal», mentre que Verdaguer, Pagès de Puig i Guimerà s'integren en el període anterior, «amençant, rural i realista».

por de ser titllat de separatista, no s'atreveix may a cantar a Catalunya sola». L'argument és prou contundent, i més formulat en un context no excessivament propici, el mateix que ha motivat el canvi de nom de l'Acadèmia per evitar males interpretacions.²⁰

Els companys acadèmics recullen ràpidament el guant de la provocació que els llança Carner, cosa que motiva un debat llarg i encès. No val la pena particularitzar les diferents intervencions. En general se li retreu que només s'hagi fixat en els defectes de Verdaguer i en les virtuts dels altres quatre; que no sàpiga apreciar els valors de la poesia mística verdagueriana («en la mística cap català ha igualat a M. Cinto», diu Magí Valls); que no és cert que no hagi sabut aprofitar-se de la seva gran cultura literària, cosa que es posa ben de manifest a *L'Atlàntida*; o que no destaquí els valors positius de la seva poesia patriòtica («les poesies de pàtria de M. Cinto sont molt bones», diu Joan Alzina i Melis). Se li retreu fins i tot una manca de coneixement global de l'obra de Verdaguer, cosa que desautoritzaria la seva lectura crítica.

Tampoc no és casualitat que Benet de Pomés, el president de la secció, abandoni ara el paper de valedor que havia exercit amb Bofill i es converteixi en el més crític detractor de les tesis carnerianes. Els seus arguments retraten prou bé la mentalitat del personatge, que allarga la seva rèplica durant una sessió i mitja. És curiós observar com, des de la seva ortodòxia moralista, conservadora i espanyolista intenta desmuntar cada un dels aspectes de l'anàlisi carneriana. Les actes són prou explícites: «Diu, en primer lloch, que lo qu'en Carner troba un defecte de M. Cinto, això és, lo no conèixer ni imitar als grans autors com Goethe ell ho troba un gran mèrit puig casi bé ningú ha llegit a dits autors sens fer-se malbé. En segon lloch no troba defecte el no cantar a Catalunya sola; havem d'estimar a Catalunya, diu lo Sr. Pomés, junt amb Espanya». I «respecte a si era o no psicòlech diu que M. Cinto no sabia o no volia saber descriure l'amor en son período àlgit» perquè en el fons havia de ser fidel a la seva sotana.²¹

Sabem per les actes que Carner va rebatre un per un els arguments dels seus litigants i en especial els de Pomés —la seva contrarèplica ocupa una altra sessió sencera—, però els papers no entren prou en detall com per precisar en quins termes es fonamenta. Tot el que en sabem és que «continua lo Sr. Carner en l'ús de la paraula refusant de un a un tots los arguments aduits pel Dr. Pomés y tractant de rebutjar per als quatre poetes (Maragall, Guimerà, M. Costa y Pagès) los atachs qu-aquell els hi dirigí. Finalment, planyent-se del desconeixement general que d'aquells hi ha y a fi de contribuir a fer-lo desaparèixer, llegeix vâries poesies de M. Costa». Pel resum final que fa Rafael Masó, que en aquell moment era vice-president de l'Acadèmia, deduïm que el debat queda obert i que l'entesa és impossible: «Lo Vis-president Sr. Masó fa-l resum de la discussió planyent-se de que d'ella no n'hagi sortit la llum com hauria sigut de desitjar».

20. Vegeu *supra*, nota 14.

21. Benet de Pomés rebutja també els arguments pels quals Carner considera que Guimerà, Costa, Pagès i Maragall són superiors a Verdaguer. No val la pena entrar en detalls. Segons ell, per exemple, Maragall «no és més qu'un felís imitador de la poesia alemanya, sobre tot d'en Goethe», cosa que el desqualifica. I Guimerà, entre altres coses, «és poch original y és infelís al parlar de la religió catòlica».

¿Què podem deduir del seguit de dades que ens aporta el llibre d'actes de l'Acadèmia de la Llengua Catalana a propòsit de la commemoració de la mort de Verdaguer? En primer lloc, que en el moment de la mort, quan sorgeixen reaccions des de tot arreu, els membres del futur grup noucentista encapçalat per Carner també expressen la seva opinió sobre el poeta. En segon lloc, que som en un estadi (1902, principis de 1903) de confluència dels membres del grup —precisament en el marc de la Congregació Mariana dels jesuïtes de Barcelona—, però encara amb posicions molt diferenciades. No es pot parlar, doncs, d'actuació conjunta ni de reacció comuna davant de la mort del poeta. En tercer lloc, que tant Bofill com Carner mantenen una posició crítica respecte a Verdaguer, però per motius diferents, gairebé contraposats. Bofill proposa una lectura exageradament moral a partir de la qual s'explicita una concepció de la literatura encara poc moderna. Carner fa una interpretació provocadora, però més estrictament literària, amb uns criteris de valoració més propers als que després acabaran caracteritzant el seu primer període noucentista. En quart lloc, que tots dos són més radicals i crítics en aquestes valoracions semiprivades que no pas en els textos que fan públics a la premsa.

I, per últim, una darrera consideració: en els anys immediatament posteriors tots dos matisen i poleixen les seves interpretacions. Bofill ho farà ja el 1903 en l'article *Catalunya y en Verdaguer* publicat a la revista «Catalunya» i Carner en la sèrie d'articles que inicia el 1904 i que culminaran el 1908 a *De l'acció dels poetes a Catalunya*. Val a dir que en ambdós casos, sota l'aparença de l'elogi, tant l'un com l'altre són reticents a alguns aspectes de la figura i l'obra de Verdaguer. Per a Bofill —que ara abandona el discurs extremadament moralista emprat a la Congregació— darrera de la poesia verdagueriana hi ha l'esperit nacional català. No es pot parlar del poeta sense reivindicar aquest esperit i sense justificar la tradició. És Verdaguer, per tant, qui té un deute amb el país i no al revés, sense que per això se'l menysvalori. Deu tota la seva poesia a Catalunya i, gràcies a aquest vincle, se'l pot presentar com a prototipus de poeta català que aconsegueix el lligam amb el poble i amb la terra que el sustenta.²² Per a Carner —que també abandona el discurs provocatiu i extremadament crític emprat a la Congregació— Verdaguer ocupa un lloc decisiu en la història de la poesia catalana, però un lloc superat. En destaca algunes aportacions, especialment pel que fa a la llengua literària, però no s'està de remarcar-ne també allò que en considera defectes: les mancances quan intenta culturalitzar la seva obra o el perill de caure en la carrincloneria.²³ Tot plegat demostra que, en el fons, el poeta de Folgueroles mai no acaba de funcionar ni a Bofill ni a Carner com a autèntic model, només com a exemple d'escriptor del vuit-cents que, com en tants altres casos, pot ser utilitzat de manera interessada i en funció de la conjuntura de cada moment.

22. JAUME BOFILL I MATAS. «Catalunya y en Verdaguer», *Catalunya*, núm. 11 (15-VI-1903), p. 509.

23. CARNER. «De l'acció...», *art. cit.*